

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ BÖLÜM MEZUNLARININ İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLIK BELGESİ ALABİLMELERİ AÇISINDAN SAHİP OLDUKLARI NİTELİKLER VE GEREKLİ YASAL DÜZENLEMELER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Orhan ÇINAR
Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
orhanar@atauni.edu.tr

Arş. Gör. Ceyhun SERÇEMELİ
Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
ceyhun.sercemeli@atauni.edu.tr

Özet

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda düzenlenmiş bulunan İş Güvenliği Uzmanlığı; iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanları ifade etmektedir. Tanımdan anlaşıldığı üzere, çalışma hayatını odak noktasına alan Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölüm mezunlarının İş Güvenliği uzmanlık belgesine sahip olmaları, yürürlükteki mevzuat hükümleri gereğince mümkün olmamaktadır. Ancak ülkemizde her geçen yıl önemi artmakta olan Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinin özellikle müfredatları ve ders içerikleri incelendiğinde, söz konusu belgeyi alabilmeleri açısından gerekli niteliklere sahip oldukları çeşitli araştırmalarda ve incelemelerde ifade edilmektedir. Bu çalışmada, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümüne kısaca değinilerek, İş Güvenliği Uzmanı olabilme koşulları çerçevesinde bölüm mezunlarının sahip oldukları nitelikler bağlamında çeşitli önerilerde bulunularak, ihtiyaç duyulan yasal düzenlemeler üzerine bir değerlendirme yapılacak ve çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, İş Sağlığı, İş Güvenliği, İş Güvenliği Uzmanlığı, İş Kanunu,

AN EVALUATION ON QUALIFICATIONS AND REQUIRED LEGISLATIVE MATERIALS FOR GRADUATES OF LABOR ECONOMICS AND INDUSTRIAL RELATIONS DEPARTMENT WHO MAY HAVE SECURITY EXPERTISE CERTIFICATE

Abstract

The Occupational Safety Expert, which is regulated in the Law No. 6331 on Occupational Health and Safety; ministers authorized to work in the field of occupational health and safety, with a document on occupational safety expertise, inspectors supervising work life in the Ministry and related institutions, and graduates of engineering or architecture education and technical staff. As it is understood from the definition, it is not possible according to the provisions of the current legislation that the Labor Economics and Industrial Relations department graduates who take the working life as the focus point have the Job Security specialization certificate. However, the Labor Economics and Industrial Relations departments, which are increasing in importance every year in our country, are expressed in various researches and examinations that they have the qualifications to obtain the mentioned document especially when the curriculum and course contents are examined. In this study, we will briefly refer to the section on Labor Economics and Industrial Relations and make various proposals in the context of the qualifications possessed by departmental graduates within the framework of being a Job Security Expert, to make an assessment on the required legal regulations and make various proposals.

Keywords: Labor Economics and Industrial Relations, Occupational Health, Occupational Security, Job Security Expertise, Labor Law

1. Giriş

Sanayileşmenin ilk dönemlerinde insanların son derece ağır şartlar altında çalıştığı bilinmektedir. Söz konusu dönemin ardından yaşanan gelişmeler neticesinde emeğin değeri anlaşılmaya başlanmış ve iş hukuku alanında çeşitli tedbirler alınarak çalışanların hak ve menfaatleri önemli ölçüde korunmaya çalışılmıştır. Günümüz çalışma şartlarında da her geçen gün çalışanların korunmasına yönelik çeşitli tedbirlerin alındığı görülmektedir. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin kurallar da söz konusu tedbirler arasında yer almaktadır.

Günümüz çalışma hayatının temel belirleyicileri arasında yer alan iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin kurallar, çalışanların iş hayatlarında karşılaşılabilecekleri çeşitli riskler karşısında korunabilmeleri açısından önemli düzenlemeler içermektedir. İş güvenliği uzmanlığı da söz konusu düzenlemeler içerisinde yer alan, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere uzmanlık belgesine sahip kişileri ifade eden bir kavramdır.

İş güvenliği uzmanları, özellikle ağır çalışma koşullarının bulunduğu işlerde çalışanların çeşitli riskler karşısında korunabilmesi açısından önemli görevler üstlenmektedirler. Değişim ve dönüşümün hız kazandığı günümüz çalışma hayatında, her geçen gün yeni çalışma alanları, çalışma tipleri ve çalışma ilişkileri ortaya çıkabilmektedir. Bu duruma bağlı olarak ortaya çıkan risk ve tehditler de çeşitlenmekte ve çalışanların bunlara karşı korunması büyük önem arz etmektedir. İş güvenliği açısından yaşanabilecek ihmaller, çalışanların sağlığına büyük zararlar verebilmektedir. Bu zararın önlenmesi açısından iş güvenliği uzmanları önemli görevler üstlenmektedirler.

İş güvenliği uzmanı olarak görev yapabilmek için uzmanlık belgesine sahip olunması gerekmektedir. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda yer alan düzenlemede söz konusu belgeye sahip olunabilmesi açısından gerekli koşullara yer verilmiştir. Düzenlemede yer alan koşullara sahip olmayan kişilerin uzman olarak görev yapması mümkün olmamaktadır. Çalışma hayatını temel alarak öğrencileri bu alanda yetiştiren Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölüm mezunlarına söz konusu düzenlemeler içerisinde yer verilmediğinden, bölüm mezunlarının iş güvenliği uzmanı olarak görev almaları mümkün olmamaktadır.

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümü, ülkemizde son yıllarda çeşitli üniversitelerde sayısı hızla artmakta olan ve çalışma hayatını odak noktasına alan bir bölüm olarak dikkat çekmektedir. Özellikle bölüm ders müfredatları incelendiğinde, çalışma hayatını yakından ilgilendiren, iş hukuku, sosyal güvenlik hukuku, insan kaynakları yönetimi ve iş sağlığı ve güvenliği gibi derslerin yoğun olarak müfredatlar içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu durum ve şartlar göz önünde bulundurulduğunda, bölümün temel disiplin alanlarının iş sağlığı ve güvenliğini doğrudan ilgilendirdiği görülmekte olup, bölüm mezunlarının iş güvenliği uzmanı olarak görev yapabilmeleri açısından düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölüm mezunlarının iş sağlığı ve güvenliği alanında temel dersleri aldıkları, bölümün disiplin alanı göz önüne alındığında bölümden mezun olan kişilerin iş güvenliği uzmanı olabilmesi için gerekli koşullar olduğu buna ilişkin olarak mevzuatta değişikliğe ihtiyaç duyulduğu çeşitli araştırmalarda ve çalışmalarda vurgulanmaktadır. Ancak söz konusu duruma geniş perspektifte yer verilen ve güncel mevzuat değişikliklerini içeren çalışmaya rastlanmamış olması konu özelinde araştırmaya ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir. Bu araştırmada da konu özelinde yapılan çalışmalar ve mevzuattaki son gelişmelere yer verilerek, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölüm mezunlarının iş güvenliği uzmanı olarak görev alabilmelerine ilişkin olarak ihtiyaç duyulan mevzuat değişikliklerine değinilecek ve bu değişikliğin beraberinde getirebileceği faydalı yönler üzerine genel bir değerlendirme yapılacaktır.

1.1. İş Güvenliği Uzmanlığı

İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması hususunda görev ve sorumlulukları bulunan ve ilgili hukuki düzenlemelerde belirtilen şartlara bağlı olarak iş güvenliği uzmanlık belgesine sahip olan kişilere "İş Güvenliği Uzmanı" adı verilmektedir. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda düzenlenmiş bulunan İş Güvenliği Uzmanlığı; iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça

yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanları ifade etmektedir.

Sanayileşmenin başladığı dönemlerden günümüz çalışma şartlarına gelinen süreçte, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin şartların da hızla gelişim gösterdiği görülmektedir. İş güvenliği uzmanlığı da söz konusu gelişmeler sonucunda ortaya çıkan bir meslek alanı olarak iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması hususunda önemli görevlerin üstlenildiği bir alan olarak görülmektedir (Takaoğlu vd. 2018:2).

İş güvenliği uzmanlığına ilişkin olarak Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından da bir takım düzenlemeler getirilmiştir. ILO tarafından düzenlenmiş bulunan iş güvenliği hizmetlerine ilişkin temel kurallar; 155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ile Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme ve 164 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğine ilişkin Tavsiye Kararıdır. Söz konusu 155 sayılı sözleşme ve 164 sayılı tavsiye kararında iş güvenliği uzmanlarının görevleri 3 ana başlıkta toplanmış bulunmaktadır. Buna göre iş güvenliği uzmanları (Bıyıkçı, 2010:16-18);

- İşletmelerdeki işlerle ilgili iş güvenliğinin tüm aşamalarında incelemelere katılmalı,
- İlgili konularda her aşamada işverene danışmanlık yapmalı,
- İş güvenliğine ilişkin sorunları karşılayacak önlemlerin uygulamasını gözetmelidir.

İş güvenliği uzmanlarının öncelikli sorumluluğu, iş ortamının ve çalışma koşullarının daha sağlıklı ve güvenli hale getirilebilmesi için araştırmalarda ve çalışmalarda bulunmaktır. Uzmanların söz konusu çalışmalarına örnek olarak yetersiz havalandırma, ısıtma ve aydınlatma gibi çeşitli risk faktörlerine ilişkin müdahalede bulunulması veya kimyasal ve radyolojik tehlikelerin denetlenmesi vb. araştırmalarda ve çalışmalarda bulunulabilir. Söz konusu önlemlerin alınması çalışanların ve o çevrede yaşayanların güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olabilecektir. Bu açıdan bakıldığında da iş güvenliği uzmanlığı mesleğinin işverene, çalışana ve topluma karşı sorumluluğu yüksek olan bir meslek olduğu görülmektedir (Takaoğlu vd. 2018:2).

İş güvenliği uzmanları, işletmelerdeki diğer çalışanlar gibi tabi oldukları kanuna ve bulundukları statüye göre işçi, memur veya sözleşmeli personel olmak üzere statülerde çalışabilmektedirler. İşverenler ile kamu görevlisi statüsünde bulunmayan iş güvenliği uzmanları arasındaki hukuki ilişki belirli bir iş sözleşmesine dayandığından, iş güvenliği uzmanları işçi statüsünde bulunmaktadırlar. Bu açıdan işletmelerde istihdam edilen iş güvenliği uzmanları ile işverenler arasında iş ilişkisinin bulunduğu ifade edilebilir (Yamakoğlu, 2015: 162).

İş güvenliği uzmanlık belgesine sahip olma koşulları 6331 sayılı kanunda belirtilmiştir. Kanunda belirtilen şartlara sahip olmak koşuluyla, A, B ve C sınıfı olmak üzere üç ayrı sınıf iş güvenliği uzmanlık statüsü belirlenmiştir. Söz konusu sınıflarda belge sahibi olabilmenin ayrı koşulları bulunmaktadır.

1.2. İş Güvenliği Uzmanlık Belgesi Alabilmenin Koşulları

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 3/f madde hükmüne göre İş Güvenliği Uzmanı: *“Usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanı”* ifade etmektedir.

Kanunun 8/5 maddesi hükmüne göre ise *“İş güvenliği uzmanlarının görev alabilmeleri için; çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde (A) sınıfı, tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde en az (B) sınıfı, az tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde ise en az (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip olmaları şartı aranır.”* Madde hükmünden anlaşıldığı üzere, iş güvenliği uzmanlığına ilişkin olarak üç ayrı sınıfta belge sahibi olunması mümkün olup, bu sınıflandırma yapılan işin tehlike derecesine göre yapılmış bulunmaktadır.

Kanunun 3/f maddesi hükmünde ifade bulan yönetmelik, “İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik”tir. Söz konusu yönetmelikte iş güvenliği

uzmanları A, B ve C olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Sınıflamaya bağlı olarak uzmanların sahip olması gereken nitelik ve eğitimleri aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (Kale vd. 2018: 3-4);

“(C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesi; (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılarak yapılacak (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olan mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanlara..... İş sağlığı ve güvenliği alanında teftiş yapan mühendis, mimar veya teknik eleman olan iş müfettişleri hariç Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında müfettiş yardımcılığı süresi dâhil en az on yıl görev yapan müfettişlerden (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılanlara, Genel Müdürlükçe verilir.”

(B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesi; (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesiyle en az üç yıl fiilen görev yaptığını iş güvenliği uzmanlığı sözleşmesi ile belgeleyen ve (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılarak yapılacak (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olan mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanlara... İş sağlığı ve güvenliği veya iş güvenliği programında yüksek lisans yapmış mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanlardan (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı için yapılacak sınavda başarılı olanlara, İş sağlığı ve güvenliği alanında teftiş yapan mühendis, mimar veya teknik eleman olan iş müfettişleri hariç, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında müfettiş yardımcılığı süresi dahil en az on yıl görev yapan müfettişlerden (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılarak yapılacak (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olanlara Genel Müdürlükçe verilir”

(A) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesi; (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesiyle en az dört yıl fiilen görev yaptığını iş güvenliği uzmanlığı sözleşmesi ile belgeleyen ve (A) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılarak yapılacak (A) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olanlara, Mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakülte mezunları ile teknik elemanlardan... İş sağlığı ve güvenliği veya iş güvenliği programında doktora yapmış olanlara, Genel Müdürlük veya bağlı birimlerinde en az on yıl görev yapmış mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakülte mezunları ile teknik elemanlara, İş sağlığı ve güvenliği alanında müfettiş yardımcılığı süresi dâhil en az on yıl görev yapmış mühendis, mimar veya teknik eleman olan iş müfettişlerine, Genel Müdürlük ve bağlı birimlerinde uzman yardımcılığı süresi dâhil en az on yıl fiilen görev yapmış mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakülte mezunları ile teknik elemanı olan iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarına Genel Müdürlükçe verilir.”

6331 Sayılı Kanunun 6. Maddesi hükmünde, “Mesleki risklerin önlenmesi ve bu risklerden korunulmasına yönelik çalışmaları da kapsayacak, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sunulması için işveren; a) Çalışanları arasından iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve on ve daha fazla çalışanı olan çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde diğer sağlık personeli görevlendirir. Çalışanları arasında belirlenen niteliklere sahip personel bulunmaması hâlinde, bu hizmetin tamamını veya bir kısmını ortak sağlık ve güvenlik birimlerinden hizmet alarak yerine getirebilir. Ancak belirlenen niteliklere ve gerekli belgeye sahip olması hâlinde, tehlike sınıfı ve çalışan sayısı dikkate alınarak, bu hizmetin yerine getirilmesini kendisi üstlenebilir. (Ek cümle: 10/9/2014- 6552/16 md.) Belirlenen niteliklere ve gerekli belgeye sahip olmayan ancak 50’den az çalışanı bulunan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyeri işverenleri veya işveren vekili tarafından Bakanlıkça ilan edilen eğitimleri tamamlamak şartıyla işe giriş ve periyodik muayeneler ve tetkikler hariç iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini yürütebilirler.” İfadesine yer verilmiştir.

29 Haziran 2015 tarih ve 29401 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “İşyerlerinde İşveren veya İşveren Vekili Tarafından Yürütülecek İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerine İlişkin Yönetmelik” madde 1 hükmünde “Bu Yönetmeliğin amacı; ondan az çalışanı bulunan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin işveren veya işveren vekili tarafından yürütülebilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.” İfadesine yer verilmiştir.

21 Mayıs 2018 tarih ve 30427 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “İşyerlerinde İşveren veya İşveren Vekili Tarafından Yürütülecek İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile iş güvenliği uzmanlığına ilişkin son derece önemli hükümlere yer verilmiştir. Yönetmeliğin 1. Maddesine göre “ 29/6/2015 tarihli ve 29401 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan İşyerlerinde İşveren veya İşveren Vekili Tarafından Yürütülecek İş Sağlığı ve

Güvenliği Hizmetlerine İlişkin Yönetmeliğin 1 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “ondan” ibaresi “elliden” olarak değiştirilmiştir.”

Mevzuatta yer alan yukarıdaki düzenlemeler göz önüne alındığında, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölüm mezunlarının iş güvenliği uzmanı olarak görev almaları mümkün olmamaktadır. Oysaki çalışma hayatını odak noktasına alan bölümden mezun olan kişilerin iş güvenliği uzmanlığı görevini çok iyi şekilde yapabilecekleri çeşitli çalışmalarda ifade edilmektedir.

1.3. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Kökenleri 1930’lu yıllara kadar uzanan çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümünün ülkemizde kurulması ve gelişmesi açısından Gerhard Kessler’in önemli katkısı bulunmaktadır. 1936 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde içtimâî siyaset dersleri veren Kessler, bir yandan da kendisini takip eden bir sosyal politikacılar kuşağının yetişmesinde aktif bir rol oynamıştır. Kessler’le başlayan çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri disiplininin gelişiminde en önemli disiplin alanı olan sosyal politika faaliyet alanının yanında, ikinci bir alan da Mülkiye’de oluşmuştur. 1982 yılına gelindiğinde ise İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’ndeki “Sosyal Siyaset ve İş Hukuku” kürsüleri temel alınarak gerçekleştirilen yeni bir bölüm oluşumuna gidildiği ve sonuç olarak Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinin zamanla yaygınlaştığı ifade edilmektedir (Makal, 2008: 12).

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümleri, sosyal politikayı temel alan, sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan toplum düzeninin beraberinde getirdiği sosyal sorunlara çözüm arayan, sorunların çözümünde sosyal ve ekonomik boyutları kapsamına alarak inceleyen bölümlerdir. Bu açıdan insanı odak noktasına alan, sağlıklı bir toplumsal yapıyı hedefleyen bu bölüm diğer bölümlerle mukayese edildiğinde farklılıkların bulunduğu ifade edilmektedir. Çünkü bu bölümün akademisyenleri sosyal politika temelinde sorunlara yaklaşmakta, üst noktada bir kavram olarak sosyal politikayı esas almaktadır. Bu yönüyle ekonominin yanında iş hukuku, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji, tarih gibi alanlarla yakın ilişki içinde olup, bu alanlardan etkilendiği gibi bu alanları da etkilemekte olduğu ifade edilmektedir (Yorgun, 2009: 47).

Endüstri ilişkileri disiplininin geniş anlamda iki temel alandan oluştuğu ileri sürülmekte ve bu alanların da işçinin yönetimi (managment of labour) ile toplu pazarlık ve işgücünün yönetimi teknikleri (colletive bargaining 50 and methods of workforce governance) olmak üzere ikiye ayrılacağı ifade edilmektedir (Özkaplan ve Selamoğlu, 2005: 2).

Günümüzde çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri alanında ülkemizde eğitim öğretim faaliyetine yaklaşık otuz üniversitede devam edilmekte ve bu rakam her geçen yıl artmaktadır (yokatlas.yok.gov.tr, 2018). Söz konusu bölüm müfredatları incelendiğinde, çalışma hayatının odak noktasında bulunduğu iş hukuku, sosyal güvenlik hukuku, iş sağlığı ve güvenliği, endüstri ilişkileri, çalışma ekonomisi gibi derslerin yoğun olarak müfredatlar içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümünden mezun olan kişilerin iş sağlığı ve güvenliği açısından uzman olarak istihdam edilmesinin mümkün olduğu ifade edilmektedir (Tezel, 2013).

1.4. İş Güvenliği Uzmanlığı Açısından Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünden mezun olan bireyler günümüz çalışma hayatında birçok alanında istihdam edilebilmektedirler. Bölüm mezunları, kamu ve özel sektörde birçok alanda uzman, müfettiş, denetmen vb. olarak çalışabilmektedirler. Günümüzde kamu personel alım ilanlarında kariyer meslek olarak adlandırılan, müfettiş yardımcılığı, uzman yardımcılığı, denetmen yardımcılığı, kontrolörlük gibi meslek türlerinde mezuniyet koşulları arasında çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölüm mezunlarına yer verilmektedir. Bu ilanlara örnek olarak, vergi müfettiş yardımcılığı veya sosyal güvenlik denetmen yardımcılığı kamu personeli alım ilanlarında çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölüm mezunlarına yer verildiği görülmektedir (dpb.gov.tr).

İş güvenliği uzmanı olarak çalışılabilmesi için gerekli olan şartlara bakıldığında ise uzmanlık belgesinin alınabilmesi için öncelikle mühendis, mimar veya teknik eleman olma koşulu aranmaktadır. Mühendis veya mimar sıfatının kazanılabilmesi için ise üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun

olmak gerekmektedir. 6331 sayılı Kanunun 3. maddesinde belirtilen “teknik eleman” terimi ise; teknik öğretmen, fizikçi, kimyager ve biyolog unvanına sahip olanlar ile üniversitelerin iş sağlığı ve güvenliği programı mezunlarını ifade etmektedir. Yine Uzm. Yön. m. 3/f.1-ı’da teknik eleman; teknik öğretmenler, fizikçi, kimyager veya biyolog unvanına sahip olanlar ile üniversitelerin iş sağlığı ve güvenliği lisans ve ön lisans programı mezunları olarak belirlenmiştir. Bu noktada, biyologların da teknik eleman sayılması, 6331 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle ve bunun paralelinde İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile mümkün hale gelmiştir. Öğretide Ekmekçi, 4857 sayılı Kanun döneminde yazdığı eserinde iş güvenliği uzmanı olabilmek için sadece belirli okullardan mezun olma koşulunun getirilmesinin isabetsiz olduğunu ifade etmiş, iş güvenliği uzmanı olabilmek için gerekli mezuniyet alanlarının çerçevesinin daha geniş tutulmasının isabetli olacağını belirtmiştir. Ayrıca, mevzuat açısından iş güvenliği uzmanı olabilmek için sadece belirli mezuniyet koşullarını taşımak yetmemekte, bununla birlikte işyerinin girdiği tehlike sınıfına göre uzmanlık belgesine de sahip olmak gerekmektedir (Yamakoğlu, 2015: 150-151).

Kılıç (2013) tarafından yapılan bir değerlendirmede, Fen-Edebiyat fakültesi fizik ve kimya bölümü mezunlarının iş güvenliği alanında istihdam edilebilir olmalarının önemli olduğu bununla birlikte biyoloji mezunlarının bu fakülte bölümlerinden ayrı tutulmalarının da anlaşılır gibi olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümü mezunlarının da en azından (C) sınıfı iş güvenliği uzmanı olmalarının önündeki engellerin kaldırılması gerektiğine ilişkin değerlendirmede bulunulmuştur²⁸. Yine Bülbül (2013) tarafından kaleme alınan bir yazıda da Fizik, Kimya, Biyoloji gibi bölümlerin mezunları iş güvenliği uzmanı olabiliyorken, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri mezunlarının iş güvenliği uzmanı olamaması konusunda bir değişiklik olup olmayacağı ve Çalışma Ekonomisi mezunlarının mağduriyet yaşadığının ifade edildiği bir soruya verilen cevapta, yürürlükteki mevzuat çerçevesinde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümü mezunlarının iş güvenliği uzmanı olabilmelerinin mümkün olmadığı, bu konuda değişikliğe gidilmesi gerektiğine ilişkin değerlendirmede bulunulmuştur.

1.6. Sonuç ve Öneriler

Sanayileşmenin ardından çalışma hayatında ortaya çıkan problemlerin çözümü noktasında ulusal ve uluslararası alanda günümüze kadar birçok önemli karar alınmış ve düzenlemelerde bulunulmuştur. Söz konusu dönem içerisinde emeğin değeri korunmaya çalışılmış ve çalışanların sağlığının ve güvenliğinin korunması açısından önemli çalışmalarda bulunulmuştur.

İş sağlığı ve güvenliği konusu günümüz çalışma hayatının temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bu alanda yapılabilecek küçük hatalar dahi çalışanların sağlığı ve güvenliği açısından telafisi güç zararlara neden olabilmektedir. Bu açıdan iş güvenliği uzmanları da işyerlerinde önemli görevler üstlenmektedirler. İş sağlığı ve güvenliğinin işyerlerinde sağlanması, çeşitli risk faktörlerinin tespit edilmesi ve tehlikelerin önlenmesi noktasında önemli görevler üstlenen iş güvenliği uzmanları, görevlerini yerine getirirken önemli sorumluluklar üstlenmektedirler. Bu açıdan uzmanların niteliklerinin ve yetkinliklerinin artırılması önem arz etmektedir.

İş güvenliği uzmanlık belgesi alabilme koşulları 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nda düzenlenmiş bulunmaktadır. Burada yer alan koşullar incelendiğinde belirli bölümlerden mezun olma koşullarına yer verildiği, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümünün ise bu koşullar arasında bulunmadığı görülmektedir. Oysaki konuya ilişkin araştırmalarda, bu bölüme yer verilmesinin isabetli olabileceği ifade edilmektedir.

Çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümü ülkemizde 1930’lu yıllardan sonra gelişim gösteren ve günümüzde yaklaşık otuz üniversitede eğitim öğretim faaliyetlerinin devam ettiği bir bölümdür. İlgili üniversitelerdeki bölüm müfredatları incelendiğinde, iş hukuku, sosyal güvenlik hukuku, iş sağlığı ve güvenliği, endüstri ilişkileri gibi iş sağlığı ve güvenliğini yakından ilgilendiren

²⁸ Söz konusu yazının kaleme alındığı dönemde biyoloji mezunları fakültenin diğer bölümlerinden ayrı tutulmuş, daha sonra yapılan düzenlemede biyoloji mezunlarına da yer verilmiştir.

derslerin bölüm müfredatları içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bölümden mezun olan kişilerin iş güvenliği uzmanı olarak çalışabilecek yetkinlikte bulundukları çeşitli araştırmalarda dile getirilmektedir. Öyle ki, bölümden mezun olan kişiler de bu hakkın kendilerine de tanınması için yoğun girişimlerde bulunmaktadır.

Çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölüm mezunlarının iş güvenliği uzmanlık belgesi alabilmeleri için ilgili mevzuatta düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Bu açıdan ilgili mevzuata çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümünün de eklenmesi, nitelikli iş güvenliği uzmanlarının sayısını da artıracaktır. Bölümden mezun olan kişilerin bu konuda ciddi bir beklenti içerisinde olması da, bölüm mezunlarının şevkle bu görevi ifa edebileceklerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Öte yandan iş güvenliği uzmanlarının ücret seviyeleri de dikkate alınması gereken önemli bir konu olarak görülmektedir. Uzman olarak görev yapan kişilerin çok yüksek ücret talebinde bulunabildikleri, bu nedenle işverenlerin bu konuda bir takım tedbirlere ihtiyaç duydukları da ifade edilmektedir (Bülbül, 2013). 21 Mayıs 2018 tarih ve 30427 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “İşyerlerinde İşveren veya İşveren Vekili Tarafından Yürütülecek İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile getirilen yeniliklerin bu durumun bir sonucu olduğu da ifade edilebilir. Zira söz konusu düzenlemelerde on işçi sınırının bulunduğu ifadeler elli işçi sınırına yükseltilmiştir. Çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölüm mezunlarına iş güvenliği uzmanlık belgesi alabilme hakkının verilmesi ücret seviyesindeki dengeleri işverenler lehine değiştirebilecek ve bu konuda işverenler de uzman istihdamı konusunda daha fazla talepte bulunabileceklerdir.

Kamu ve özel sektör iş ilanları incelendiğinde, uzmanlık, insan kaynakları yöneticiliği, denetmenlik gibi ilanlarda çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölüm mezunlarına özel olarak yer verildiği görülebilmektedir. Kamu personel alımları incelendiğinde de örneğin sosyal güvenlik denetmen yardımcılığı alım ilanında çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölüm mezunlarına yer verildiği görülmektedir. Bu durum göz önüne alındığında da çalışma hayatına ilişkin birçok alanda uzman, denetmen, müfettiş vb. görevlerle istihdam edilebilen bölüm mezunlarına iş güvenliği uzmanlık belgesi alabilme hakkının verilmesi de kabul edilebilir bir durum olarak görülmektedir.

Kaynaklar

6331 Sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu. Ankara: Resmi Gazete (28339 sayılı).

Bıyıkçı, E. (2010). “İş Sağlığı ve Güvenliğinin Sağlanmasında İş Güvenliği Uzmanlığı”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Bülbül, O. (2013). “Maaşlar 8.500 Liraya Fırladı İş Güvenliği Kıymete Bindir” Akşam Gazetesi, 01.09.2013.

Ekmekçi, Ö. (2005). “4857 Sayılı İş Kanunu’na Göre İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda İşyeri Örgütlenmesi”. Legal Yayınları, İstanbul.

İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik

İşyerlerinde İşveren veya İşveren Vekili Tarafından Yürütülecek İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerine İlişkin Yönetmelik. Ankara: Resmi Gazete (28512 sayılı).

İşyerlerinde İşveren veya İşveren Vekili Tarafından Yürütülecek İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. Ankara: Resmi Gazete (30427 sayılı).

İşyerlerinde İşveren veya İşveren Vekili Tarafından Yürütülecek İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerine İlişkin Yönetmelik. Ankara: Resmi Gazete (29401 sayılı).

Kale, Ö. A., Dikmen, S. Ü., Güranlı, G. E., Temiz, İ. B., & Baradan, S. (2018). İş güvenliği uzmanlığı sisteminin gelişimi üzerine bir alan çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*.

Kılıç, C. (2013). “İşsiz Mühendis ve Teknik Okul Mezunu, İş Güvenliğine Koşuyor”, Akşam Gazetesi, 14.04.2013.

Makal, A. (2008). “Çeyrek Yüzyılın İçinden Kendimize Bakmak: Kuruluşlarının 25. Yılında Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Çalışma ve Toplum*, 16(1), 11-25.

Özkaplan, N., & Selamoğlu, A. (2005). “Amerika Birleşik Devletleri'nde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Eğitimi Üzerine”. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 7(1), 1-11.

Takaoğlu, Z. B., Kaya, E. Ç., ve İri, N. İ. Ö. (2018). “İş Güvenliği Uzmanlarının Yaşadığı Sorunlar”. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1-9.

Tezel, A. (2013). “Çalışma Ekonomisi Mezunu, İş Güvenliği Uzmanı Olmak İstiyor”, Haber Türk Gazetesi, 09.04.2013.

Yamakoğlu, E. (2015). “İşverenin İşyeri Hekimi ve İş Güvenliği Uzmanı Çalıştırma Yükümlülüğü”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Yorgun, S. (2009). “Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümleri'nde Tez Konuları ve Paradigma Değişiklikleri”. *Çalışma ve Toplum*, 20(1), 45-60.

<http://www.dpb.gov.tr/tr-tr> (01.08.2018 tarihinde erişildi).

<https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10039> (01.08.2018 tarihinde erişildi).